ਮੁਕਤਿ ਨਾਮਾ

ਦੋਹਰਾ:

†ਬਹੁਰ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰੂ, ਸੁਮਤਿ ਸਭਿਨਿ ਕੌ ਦੈਨ।
ਤਜਾਗਨ ਕੁਮਤਿ ਬਿਕਾਰ ਕੋ, ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਉਚਰੇ ਬੈਨ ॥੧॥

†ਇਹ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ਅੱਠਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ।

ਚੌਪਈ:

‘ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਸਿੱਖਹੁ ਸ਼ੁਭ ਉਪਦੇਸ਼ੁ।
ਧਰਹਿ ਕਮਾਵੈ ਤਜੈ ਕਲੇਸ਼ੁ।
ਲਖਹੁ ਮੁਕਤਨਾਮਾ ਇਸ ਨਾਮੁ।
ਜਿਸ ਕੇ ਕਰਤਿ ਲਹੈ ਗੁਰਧਾਮ[1] ॥੨॥ [1]ਗੁਰਪੁਰੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ
[1]ਸਿੱਖ ਹੋਇ ਕਿਸ ਕਰਜ ਨ ਲੇਵੈ।
ਜੇ ਕਰਿ ਲੇਯ ਭਾਵ ਕਰਿ ਦੇਵੈ।
ਸੁਨੇ ਨ ਝੂਠ, ਨ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹੈ।
ਸੰਗ ਝੂਠ ਕੇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨ ਗਹੈ ॥੩॥
ਸਤਿਸੰਗੀ ਹੁਇ ਸਾਚ ਕਮਾਵੈ।
ਸੰਗਿ ਸਾਚ ਕੇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਵਧਾਵੈ।
ਸਚ ਉਰ ਧਰਹਿ ਮ੍ਰਿਜਾਦਾ ਸਾਚੀ।

ਛਲ ਬਿਨ ਹੋਵੈ ਸਾਚ ਉਬਾਚੀ[1] ॥੪॥ [1]ਸੱਚ ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ।
ਸਚਿ ਕੇ ਸੰਗ ਜੀਵਕਾ ਜੋਈ।
ਤਿਸ ਕੋ ਕਰਹਿ, ਦੰਭ ਬਿਨੁ ਹੋਈ।
ਕੁਛਕ ਬਿਚਾਰ ਦੁਹਨ ਮਹਿਂ[1] ਅਹੈ। [1]ਭਾਵ ਸੱਚ ਝੂਠ ਬੋਲਣ ਵਿਚ।
ਸੂਖਮ ਭੇਦ ਸੁਮਤਿ ਕੋ ਲਹੈ[1] ॥੫॥ [1]ਬੁਧੀਵਾਨ ਸੂਖਮ ਭੇਦ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲਵੇ।
ਕਹੇ ਸਾਚ ਕਿਸਿ ਹੋਵੈ ਘਾਤਿ।
ਇਸ ਤੇ ਆਦਿ ਬਿਚਾਰਹੁ† ਬਾਤ। †ਪਾ:-ਬਿਗਾਰਹਿ।
ਤਹਾਂ ਸਾਚ ਨਹਿਂ ਅੰਗੀਕਾਰੈ।
ਬਨਿ ਉਪਕਾਰੀ ਕਾਰ ਸੁਧਾਰੈ ॥੬॥
ਇਸ ਪਰ ਇਕ ਗਾਥਾ ਸੁਨਿ ਕਾਨੇ।
ਦਿਜ ਬੈਠਯੋ ਕਿਤ ਜਪ ਬਖਾਨੇ।
ਭਾਗੀ ਧੇਨੁ ਕਸਾਈ ਕਰ ਤੇ।
ਖੋਜਤਿ ਆਇ ਸੁ ਬੂਝਨ ਕਰਿਤੇ ॥੭॥
ਹਾਥ ਸਾਥ ਦਿਜ ਸ਼ਾਰਤ ਕਰੀ।

ਗਹੀ ਜਾਇ ਪਾਪੀ ਦੁਖ ਭਰੀ।
ਇੱਤਜਾਦਿਕ ਸਚ ਤਜਹੁ ਬਿਚਾਰੇ[1]।
ਪਰ ਹਿਤ ਕੀਜੈ ਕੂਰ ਉਚਾਰੇ[†] ॥੮॥

[1]ਵਿਚਾਰਕੇ।

[†]ਅਵਿਹਤ ਸੱਚ ਤੇ ਵਿਹਤ ਝੂਠ ਦਾ ਇਹ ਵੇਰਵਾ ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਥੋਂ ਦੀ ਕਿ ਇਹ ਅੱਠਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ। ਇਹ ਵੇਰਵਾ ਜੋ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਬੜਾ ਸੰਖੇਪ ਹੈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹ੍ਰਿਦੇ ਦੇ ਭਾਵ ਨੂੰ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਚੇ ਵਲਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਲਖਾਯਕ ਸੀ, ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ, ਆਮ ਬ੍ਰਿਤੀਆਂ ਇਸਤੋਂ ਗ਼ਲਤ ਅਰਥ ਸਮਝ ਕੇ ਕੁਰਾਹੇ ਪੈ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਆਸ਼ਾ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਅਰਥ ਕਿ ਆਪਣੇ ਅੱਖਰੀ ਅਰਥ ਵਿਚ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਆਸ਼ਾ ਪਰਉਪਕਾਰ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਤਅੱਲਕਾਂ ਦੀ ਇਕ ਅੰਗ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦੱਸਣ ਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸੁੱਕੇ ਸੱਚ ਦੇ ਅਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਜੋ ਪਾਪ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਸੰਕੋਚ ਸਿਖਾਲਣ ਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪਿੱਛੇ ਰਾਸ ੨ ਅੰਸੂ ੧੨ ਵਿਚ ਆ ਚੁੱਕਾ ਹੈ।

ਅਪਰ ਜਿਤਿਕ ਜਗ ਕੇ ਬਿਵਹਾਰੇ।
ਸਚਿ ਕੇ ਸਹਿਤ ਕਰਹੁ ਹਿਤ ਧਾਰੇ।
ਸਿੱਖ ਹੋਇ ਕਿਸ ਜੂਠ ਨ ਖਾਵੈ।
ਸਿੱਖ ਹੋਇ ਧਨ ਪ੍ਰੇਮ ਨ ਲਾਵੈ ॥੯॥
ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਬਾਂਟ ਕਰਿ ਖਾਇ।
ਨੰਗੇ ਕੇਸ ਨ ਕਰਿ ਚਿਰ ਲਾਇ[1]।

[1]ਚਿਰ ਤਕ ਨੰਗਾ ਸਿਰ ਕਰਕੇ ਨਾ ਬੈਠੇ।

ਮੈਥਨ ਸੁਪਤਨਿ, ਅਚਵਨ ਆਦਿ।
ਨੰਗੇ ਕੇਸ ਨ ਲੇ ਕੁਛ ਸ੍ਵਾਦ ॥੧੦॥
ਪਠਿ ਜਪ ਜਾਪੁ ਨਾਮੁ ਗੁਰ ਲੇਇ।
'ਤਵਪ੍ਰਸਾਦਿ' ਕਹਿ ਕਰਿ ਅਚਵੇਇ।
ਨਗਨ ਨਾਇਕਾ[1] ਨਾਂਹਿ ਨਿਹਾਰੈ।
ਤ੍ਰਿਯ ਕੋ ਸਿਮਰਨ ਉਰ ਨਹਿੰ ਧਾਰੈ[†] ॥੧੧॥

[1]ਨਗਨ ਇਸਤ੍ਰੀ।

[†]ਸਿਮਰਨ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਰਿਦੇ ਨੂੰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਸਾਫ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸਤ੍ਰੀ ਸਿਮਰਨ ਸੁਰਤ ਵਿਚ ਕਾਮ ਭਰਦਾ ਹੈ।

ਦੋਹਰਾ:
ਖਰ ਪਰ ਧਨ[1] ਕੋ ਛੁਏ ਨਹਿੰ,
ਨੀਚ ਜਾਤਿ ਤੇ ਦੂਰ[†]।
ਕੁਠਿਆ ਮਾਸ ਨ ਖਾਈਏ,
ਪਾਲਿਓ ਖਾਇ ਨ ਸੂਰ[†] ॥੧੨॥

[1]ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ:-ਧਨ ਪਰ ਖਰ = ਪ੍ਰਾਏ ਧਨ ਤੇ ਪ੍ਰਾਏ ਮਾਲ ਨੂੰ। ਖਰ (= ਖੋਤੇ) ਤੋਂ ਉਪਲਖਤ ਭਾਵ ਮਾਲ ਡੰਗਰ ਦਾ ਹੈ। (ਅ) ਖੋਤੇ ਨੂੰ ਤੇ ਪ੍ਰਾਏ ਧਨ ਨੂੰ ਛੋਹੇ ਨਾਂ।

[†]ਇਹ ਬ੍ਰਹਮਨੀ ਖਿਆਲ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਜ਼ਾਤ ਦਾ ਗਰਬ ਮਨ੍ਹੇ ਹੈ।

[†]ਪਾਲਤੂ ਸੂਰ ਬੜੇ ਗੰਦੇ ਪਦਾਰਥ ਖਾਕੇ ਪਲਦਾ ਹੈ।

ਚੌਪਈ:
ਮਲ ਕੌ ਤਜਹਿ ਸੌਚ ਪੁਨ ਧਾਰਹਿ[1]।
ਲੇ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਕਰ ਚਰਨ ਪਖਾਰਹਿ।

[1]ਮੈਲ ਤਿਆਗਣ ਮਗਰੋਂ ਸੌਚ ਭਾਵ ਕੁਰਲਾ ਤੇ ਪੰਜ ਸ਼ਨਾਨਾ ਕਰੇ।

ਜਲ ਕੋ ਲੇਹੁ[1] ਮੂਤ੍ਰ ਕੇ ਪਾਛੇ।
[1]ਭਾਵ ਹੱਥ ਧੋਵੇ।

ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਮੱਜਹਿ ਆਛੇ ॥੧੩॥

ਸੀਤਲ ਜਲ ਕੋ ਅੰਗੀਕਾਰੈ[1]।
[1]ਸ਼ਨਾਨ ਵਾਸਤੇ) ਵਰਤੇ।

ਜੇ ਨਹਿੰ ਸ਼ਕਤਿ[1] ਤਪਤ ਕਰਿ ਬਾਰੈ[2]।
[1]ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ। [2]ਗਰਮ ਜਲ ਕਰ ਲਏ।

ਬਿਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਨ ਦਿਵਸੁ ਬਿਤਾਵੈ।
ਬਿਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਨ ਭੋਜਨ ਖਾਵੈ ॥੧੪॥

ਮਹਾਂ ਦੋਸ਼ ਬਿਨ ਮੱਜਨ ਖਾਇ[1]।
[1]ਕਿਉਂਕਿ ਮੁਸਾਮ (ਰੋਮ ਕੂਪ) ਬੰਦ ਹੋਕੇ ਇਨਸਾਨ ਬੀਮਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸੁਚ ਕੋ ਰਾਖੈ ਸਦਾ ਬਨਾਇ।
ਪੂਜਾ ਸਕਲ ਚਹੁ ਬਰਨਨਿ ਸਹਿਤ।
ਇਨ ਤੇ ਰਾਖੈ ਨਜਾਰੀ ਰਹਿਤ ॥੧੫॥
ਸਭਿ ਕੈ ਸੰਗ ਰਖੈ ਬਿਵਹਾਰੈ।

ਨਿਸ਼ਚਾ ਨੇਮ ਇਨਹੁ ਤੇ ਨਜਾਰੈ[1]।
[1]ਸਿਖ ਆਪਣਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਤੇ ਨੇਮ ਧਰਮ ਚਾਰ ਵਰਣਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਰੱਖੇ।

ਜਗਤ ਜੂਠ[1] ਤੇ ਰਹੀਐ ਦੂਰ।
[1]ਤੰਬਾਕੂ।

ਪਹਿਰੇ ਨਹੀਂ ਕਸੁੰਭਾ ਰੂਰ[1] ॥੧੬॥
[1]ਕੰਸੁਭਾ ਰੰਗ (ਜੋ) ਗਰਮ (ਹੁੰਦਾ ਹੈ) [ਸੰਸ., ਰੂਰ = ਗਰਮ] ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ:–ਪਹਿਰੇ ਰੰਗ ਨਾ ਰਾਂਝ।

ਦਿਨ ਮਹਿੰ ਸੁਰਮਾ ਨੈਨ ਨ ਪਾਵੈ।
ਕਛ ਬਿਨ ਨਗਨ ਨਹੀਂ ਸੁਪਤਾਵੈ।
ਕਛ ਬਿਹੀਨ ਚਿਰਕਾਲ ਨ ਰਹੈ।
ਇਕ ਤਜਿ ਦੂਤੀ ਤੁਰਤ ਹੀ ਗਹੈ ॥੧੭॥
ਸਿਮਰਨਿ ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਧਰੈ।

ਸੁਪਤਨ ਸਮੈ ਸੋਹਿਲਾ ਰਰੈ[1]।
[1]ਉਚਾਰੇ।

ਬਿਘਨ ਅਨੇਕਨਿ ਕੋ ਹੁਇ ਨਾਸ਼[†]।
[†]ਸੌਣ ਵੇਲੇ ਚਿਤ ਦੇਕੇ ਪੜ੍ਹੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਅਸਰ ਚਿੱਤ ਤੇ ਦੇਰ ਤੱਕ ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਸਦਾ ਧਰੈ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਆਸ ॥੧੮॥

ਦੋਹਰਾ:
ਗੁਰ ਕੀ ਪਾਹੁਲ ਸਿੱਖ ਲੇ, ਰਹਿਤ ਕਮਾਵੈ ਗ੍ਰੰਥ[1]।
[1]ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਆਈ ਰਹਿਤ:–ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਤੇ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਣਾ, ਵਿਕਾਰ ਤਜਣੇ ਇੱਤਯਾਦਿ।

ਜਿਸ ਬੇੜੇ ਚੜ੍ਹਿ ਸੇਵਿ ਸੋ[1], ਭਰਮੈ ਅਪਰ ਨ ਪੰਥ ॥੧੯॥
[1]ਉਸੇ ਬੇੜੇ ਨੂੰ ਸੇਵੇ।

ਅਸਨ ਅਚਹਿ ਗੁਰ ਸਿੱਖ ਕੋ[1], ਕੰਨਜਾ
[1]ਭੋਜਨ ਗੁਰ ਸਿੱਖ ਦਾ ਖਾਵੇ। [2]ਵਿਚਾਰ ਕੇ (ਕਿ ਸਿੱਖ ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਪੱਕਾ ਹੈ!)।

ਦੇ ਸਿਖ ਸੋਧਿ[2]।

ਅਨਰਿਣ ਹਿਤ ਕਰਿ, ਬੇਦ ਬਿਧਿ, ਹੋਵੈ ਰਿਦੈ ਪ੍ਰਬੋਧ[1] ॥੨੦॥

[1]ਅਰਿਣੀ ਰਹਿਣ ਵਿਚ ਹਿਤ ਕਰੇ, ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੀ ਮਿਰਯਾਦਾ ਮੁਜਬ ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਗਿਆਨ ਹੋਵੇ। ਆਖੇਪਕਾਰ ਮੱਲੋਮਲੀ ਵੇਦ ਆਦਿ ਆਪਣੇ ਮਤ ਦੇ ਪਦ ਪਾਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਧਰਮ ਪੁਸਤਕ ਲੈਣੀ ਹੀ ਠੀਕ ਹੈ।

ਚੌਪਈ:

ਸੁਤ ਬਰਜਹਿ ਨਹਿੰ ਥਿਰਹਿ ਕੁਸੰਗਤਿ।
ਤਿਮ ਤ੍ਰਿਯ ਕੋ ਰਖ ਬਰਜ ਕੁਪੰਗਤਿ[1]।
ਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਕੌ ਨਿਸਦਿਨ ਰਰੈ।
ਨਿਤ ਉਠਿ ਘਰ ਕੇ ਕਾਰਜ ਕਰੈ ॥੨੧॥

[1]ਖੋਟੀ ਪੰਗਤ ਤੋਂ।

ਧਨ ਪੂਜਾ ਪਰ ਨਹਿੰ ਲਲਚਾਇ।
ਨਿਤ ਕੜਾਹ ਰੰਚਕ ਲਗਿ ਖਾਇ।
ਸੀਤਪ੍ਰਸਾਦਿ† ਗੁਰਨਿ ਕੋ ਲੇਇ।
ਜੋ ਅਰਦਾਸੀ ਬੰਟਤਿ ਦੇਇ[1] ॥੨੨॥

†ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਇਸ ਪਦ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਪਾਠ ਹੈ 'ਗੁਰੂ ਭੁਗਤ ਹੀ ਖਾਈਏ' ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਭੋਗ ਲੱਗਣ ਦੇ ਮਗਰੋਂ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਭੋਗ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਅਰਦਾਸਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਪਾਠ ਹੈ 'ਜੋ ਅਰਦਾਸੀ ਦੇਇ' ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਵੰਡੇ ਸਿਰ ਜਿਤਨਾ ਬਾਂਟਾ ਅਰਦਾਸੀਆ ਸਿੱਖ ਦੇਵੇ।

[1]ਜੋ (ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ) ਅਰਦਾਸੀਆ ਬਾਂਟੇ ਮੁਜਬ ਦੇਵੇ।

ਜੋ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕੋ ਬੰਟਨ ਕਰੈ[1]।
ਸਭਿ ਕੋ ਸਮ ਹੀ ਦੇ ਹਿਤ ਧਰੈ।
ਕਰੈ ਈਰਖਾ ਲੋਭ ਵਧਾਵੈ।
ਸੋ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤਨ ਰੋਗ ਉਠਾਵੈ ॥੨੩॥

[1]ਤੇ ਜੋ) ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਵੰਡਦਾ ਹੈ।

ਦਾਰਿਦ ਦੇਤਿ ਦੋਖ ਸੋ ਹੋਇ।
ਪੁਨ ਸਿਖ ਅਸਨ ਜੁ ਭੁਗਤਹਿ[1] ਕੋਇ।
ਉਠੈ ਨ ਛੋਡਹਿ ਥਿਰ ਜਿਸੁ ਥਾਇੰ[1]।
ਜੇ ਤਜਿ ਉਠਹਿ ਬਹੁਰ ਨਹਿੰ ਖਾਇ ॥੨੪॥

[1]ਜਦੋਂ ਰੋਟੀ) ਖਾਂਦਾ ਹੋਵੇ।

[1]ਜਿਸ ਥਾਂ ਬੈਠਕੇ (ਖਾਂਦਾ ਹੋਵੇ) ਛੱਡ ਕੇ ਉਠੇ ਨਾ।

ਤੁਰਕ ਤੁਰਕਨੀ ਤੇ ਬਚ ਰਹੈ।
ਗੁਰ ਕੇ ਸਿਖ ਪਰ ਤਰਕ ਨ ਕਹੈ।
ਚਾਰਹੁੰ ਬਰਨ ਬਨਹਿੰ ਗੁਰ ਭਾਈ।
ਸਾਦਰ ਭੋਜਨ ਖਾਇ ਖਵਾਈ ॥੨੫॥

ਭੇਖਨ ਕੀ ਬਾਣੀ ਕੋ ਤਜੈ[1]।

[1]ਭਾਵ ਹੋਰ ਭੇਖਾਂ ਨੇ ਜਿਸ ਭੋਜਨ ਤੇ ਆਪਣੀ ਕਲਾਮ ਪੜ੍ਹੀ ਹੈ। (ਅ) ਹੋਰ ਭੇਖਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਤਿਆਗੇ ਭਾਵ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕਲਿਆਨ ਵਾਸਤੇ ਪੜ੍ਹੇ ਭੇਖਾਂ ਦੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸਦੀ ਤੁੱਲਤਾ ਨਾ ਦੇਵੇ।

ਖਾਇ ਨ ਅਸਨ ਸੀਤਲਾ ਜਜੈ[1]।

[1]ਨਾ ਸੀਤਲਾ ਪੂਜੇ ਨਾ ਇਸਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਖਾਵੇ। ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ:–ਤਜੈ ਸੀਤਲਾ ਭੋਗ।

ਤੁਰਕ ਸੁ ਜਾਨਹਿ ਰੋਗ ਸਮਾਨੇ।
ਅਚਹਿ ਨ ਕਲਮਾ ਅਸਨ ਬਖਾਨੇ[1] ॥੨੬॥

[1]ਕਲਮਾ ਜਿਸ ਭੋਜਨ ਤੇ ਕਿਹਾ ਹੋਵੇ ਉਹ ਨਾ ਖਾਵੇ।

ਬੰਚਕ ਬਿਪਰ ਦਰਬ ਮੁਸ ਲੇਯ[1]।

[1]ਠੱਗ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਧਨ ਨੂੰ ਹਰ ਲੈਣ ਵਾਲਾ।

ਭੇਖੀ ਸਿੱਖ ਭੁਲਾਵੈ ਜੇਯ[1]।

[1]ਜਿਹੜਾ ਭੇਖੀ ਸਿੱਖ ਜੋ (ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ) ਭੁੱਲ ਦੇ ਰਸਤੇ ਪਾਵੇ।

ਖੰਡਨ ਨਾਰੀ[1] ਸੰਤਤਿ ਹੀਨ†।

[1]ਵਿਭਚਾਰਨ, ਜਿਸ ਨੇ ਪਤਿਬ੍ਰਤ ਧਰਮ ਖੰਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। †ਇਹ ਪਦ 'ਸੰਤਤ ਹੀਨ' ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਦੇ ਬਿਸਵਾਸ ਘਾਤ ਜਿਨ ਕੀਨਿ[1] ॥੨੭॥

[1]ਵਿਸਾਹ ਦੇ ਕੇ ਜਿਸ ਘਾਤ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ।

ਇਨ ਕੋ ਤਜਾਗਤਿ ਬਿਲਮ ਨ ਲਾਵੈ।
ਤਜਹਿ ਕੁਸੰਗੀ ਸੰਗ ਜਿ ਪਾਵੈ[1]।

[1]ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੁਸੰਗੀਆਂ ਦਾ ਕਿਤੇ ਸੰਗ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਤਜੇ।

ਪਾਵਨ ਤਨ ਪਾਵਨ ਕਰਿ ਥਾਨ।
ਘ੍ਰਿਤ ਮੈਦਾ ਲੇ ਖੰਡ ਸਮਾਨ[1] ॥੨੮॥

[1]ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਕੇਵਲ 'ਤ੍ਰਿਭਾਵਲੀ ਕੜਾਹ' ਕਰੇ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਵੇਰਵਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। 'ਮੈਦਾ' ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਆਟੇ ਨੂੰ ਬੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਕਰਹਿ ਕੜਾਹ ਜਪੁ ਪਾਠ ਸੁ ਠਾਨੈ।
ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਅਰਦਾਸ ਬਖਾਨੈ[1]।

[1]ਗੁਰੂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਉਚਾਰੇ।

ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਠਾਂਢੋ ਹੁਇ ਕਰੈ।
ਕੱਛ ਅਰੁ ਪਾਗ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤਨ ਧਰੈ ॥੨੯॥

ਦੋਹਰਾ:
ਜਿਤ ਕਾਰਜ ਗੁਰ ਭਾਵ ਹਿਤ[1], ਹੋਹਿ ਭਾਵਨੀ ਪੂਰ।
ਇਹਾਂ ਸਿਦਕ ਸਾਬਤ ਭਯੋ, ਆਗੇ ਸੁਖ ਭਰਪੂਰ ॥੩੦॥

[1]ਜਿਸ ਕਾਰਜ ਲਈ ਗੁਰਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਚੌਪਈ:
ਸਿੱਖ ਕੋ ਆਧਾ ਨਾਮ ਨ ਲੇਯ।

ਲੇਯ ਜੁ ਜਮ ਕੇ ਵਸ ਹੁਇ ਤੇਯ।
ਬਿਨਾ ਬਜਾਹ ਬਿਨ ਪਠੇ ਅਨੰਦ।
ਪਰ ਤ੍ਰਿਯ ਰਮਹਿ ਨ ਹੇਤੁ ਅਨੰਦ[1] ॥੩੧॥ — [1]ਸੰਸਾਰਕ) ਆਨੰਦ ਵਾਸਤੇ।

ਨਹਿਂ ਸੁਪਤਹਿ ਸਿਖ ਸੰਝ ਸਵੇਰੇ[†]। — [†]ਕਿਉਂਕਿ ਆਲਸ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।
ਅਸੁੱਚ ਜੂਠ ਕੇ ਜਾਇ ਨ ਨੇਰੇ।
ਰਖਹਿ ਨ ਕੇਸ ਖੁਲੇ, ਕਰਿ ਜੂੜਾ[1]। — [1]ਜੂੜਾ ਕਰਕੇ (ਰੱਖੇ)।
ਦੇ ਦਸਵੰਧ ਗੁਰੂ ਕੋ ਰੂੜਾ ॥੩੨॥
ਕਰਹਿ ਦੰਤਧਾਵਨ[1] ਜਲ ਸਾਥਾ। — [1]ਦਾਤਨ।
ਪਠਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਟੇਕਹਿ ਮਾਥਾ।
ਨਾਨਕ ਦਾਦਕ ਤਜਿ ਦੁਇ ਗੋਤ[†]। — [†]ਦਾਦੇ ਨਾਨੇ ਦੀ ਉਲਾਦ ਆਪੋ ਵਿਚ ਵਿਆਹ ਕਰੇ ਤਾਂ ਕਈ ਖਾਨਦਾਨੀ ਰੋਗ ਵਧ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਵੈਦ ਲੋਕ ਮਨ੍ਹੇ ਕਰਦੇ ਹਨ।
ਸਾਕ ਗੁਰੂ ਸਿੱਖਨਿ ਸੰਗ ਹੋਤਿ ॥੩੩॥
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗੁਰਮੁਖ ਕੇ ਲੱਛਨ।
ਗੁਰ ਮਹਿਂ ਨਿਸ਼ਚਾ ਧਰਹਿ ਬਿਚੱਛਨ।
ਮਰੇ ਸਿਖ ਤੇ ਕਰੇ ਕੜਾਹ।
ਤਿਸ ਕੁਟੰਬ ਰੁਦਨਹਿ ਬਹੁ ਨਾਂਹ ॥੩੪॥
ਤਜਹਿ ਸ਼ੋਕ ਸਭਿ ਅਨੰਦ ਬਢਾਇ।
ਨਹਿਂ ਪੀਟਹਿਂ ਤ੍ਰਿਯਾ ਮਿਲਿ ਸਮੁਦਾਇ।
ਪਢਹਿਂ ਸ਼ਬਦ ਕਿਰਤਨ ਕੋ ਕਰੈਂ।
ਸੁਨਹਿਂ ਬੈਠ ਬੈਰਾਗ ਸੁ ਧਰੈ ॥੩੫॥
ਪੁੰਜ ਸੰਤ[†] ਦਿਜ ਸਿੱਖ ਹਕਾਰੈ[1]। — [1]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਸੰਤ ਤੇ ਦ੍ਵਿਜਨਮ ਸਿੱਖ ਭਾਵ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੱਖ। ਸਿੱਖ ਅੰਮ੍ਰਤ ਛਕ ਕੇ ਦ੍ਵਿਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਯਥਾ–'ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਜਨਮੇ ਗਵਨੁ ਮਿਟਾਇਆ'। ਪਰ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੀ ਤੁਕ ਹੈ:–'ਸੰਤ ਸੰਬੂਹ ਬਿੱਪਨ ਸਿਖਨ' ਸਾਰੇ ਸੰਤ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਸਿੱਖ। [†]ਪਾ:–ਪੰਜ ਸੱਤ।
ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਕਰਿਵਾਇ ਅਹਾਰੈ।
ਦਰਬ ਬਸਤ੍ਰ ਦੇ ਭੇਟਨਿ ਤਾਂਹੀ।
ਰੀਤਿ ਬੇਦ ਕੀ ਤਜਾਗੈ ਨਾਂਹੀ[†] ॥੩੬॥

[†]ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ:–ਬੇਦ ਕੀ ਰੀਤ ਕੋ ਤਜਾਗ ਕਰੇ, ਨਹਿਂ ਕਿਰਿਆ ਕੋ ਮਾਨ ਸੁ ਸਿੱਖ ਸੜਾਵੈ। ਅਰਥਾਤ ਵੇਦ ਦੀ ਰੀਤੀ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਦੇਵੇ ਤੇ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦੀ ਰੀਤੀ ਨਾਲ ਨਾ ਸਾੜੇ। ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਨਹਿਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਲਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਪੁਰਾਣੀ ਰੀਤਿ ਸੀ ਹੀ, ਇਸ ਦੇ ਕਹਿਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਲੋੜ ਤਾਂ ਤਾਂਹੀ

ਹੈ ਜੋ ਲੌਕਿਕ ਬੇਦਕ ਰੀਤਾਂ ਛੁਡਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਹੀ ਕਹਿਣਾ ਫਬਦਾ ਹੈ। ਮਰੇ ਤੇ ਕੜਾਹ ਕਰਨਾ, ਰੋਣਾ ਨਾ, ਪਿੱਟਣਾ ਨਾ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨਾ ਸਭ ਗੁਰਮਤ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ, ਫੇਰ ਲੋਕਿਕ ਰੀਤ ਕਹਾਣੀ ਅਸੰਗਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਵਰਣਾਸ਼੍ਰਮ ਰੀਤੀ ਦਾ ਤਿਆਗਣਾ, ਸਿਲਾ ਨਾ ਪੂਜਣੀ, ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਕਰਮ ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਮਾ ਵਾਙੂ ਦੇਵ ਪੂਜਣੇ ਮਨ੍ਹੇ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਸ਼ੰਕਰ ਦੱਤ ਰਾਮਾਨੁਜ ਤੇ ਗੋਰਖ ਦੇ ਮਗਰ ਲੱਗਣਾ ਰੋਕਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸੰਗ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋ ਭਾਵ ਉਤੇ ਦਰਸਾਯਾ ਹੈ ਉਹੀ ਠੀਕ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਸੰਸਾਰਕ ਰੀਤਾਂ ਤੇ ਕਰਮ ਵਿਧੀਆਂ ਦੀਆਂ ਫਸੌਤੀਆਂ ਅੰਕ ੪੦ ਵਿਚ ਆਪ ਸਮੁੱਚੀਆਂ ਰੋੜਦੇ ਹਨ।

ਕ੍ਰਿਆ ਸਮੇਤ ਸਿੱਖ ਕੋ ਸਾਰੈ[†]।	[†]ਦੇਖੋ ਉਪਰ ਲਿਖੀ + ਨਿਸ਼ਾਨ ਵਾਲੀ ਟੂਕ।
ਕੇਸ ਛਾਪ ਗੁਰ ਸਿਰ ਨ ਉਤਾਰੈ।	
ਪਾਹੁਲੀਆ ਸਿਖ ਰਖੈ ਅਦਾਬਿ[1]।	[1]ਕੇਸਾਂ ਦਾ) ਅਦਬ।
ਰਖਹਿ ਨ ਬੇਮੁਖ[1] ਹ੍ਵੈ ਸੁ ਖਰਾਬ ॥੩੭॥	[1]ਜੋ ਬੇ-ਮੁਖ (ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਅਦਬ) ਨ ਰਖੇਗਾ।
ਸਹੈ ਸਾਸਨਾ ਜਮ ਕੀ ਭਾਰੀ।	
ਪਰਹਿ ਨਰਕ ਮਹਿਂ ਹ੍ਵੈ ਨ ਉਬਾਰੀ।	
ਛਾਪ ਗੁਰੂ ਕੀ ਗੁਰ ਸਮ ਜਾਨੈ[1]।	[1]ਭਾਵ ਕੇਸ ਗੁਰੂ ਕੀ ਛਾਪ ਹੈ।
ਗੁਰ ਸਮ ਅਦਬ ਕੇਸ ਕੋ ਠਾਨੈ ॥੩੮॥	
ਜੋ ਉਤਰਾਹਿ[1] ਤਾਂਹਿ ਤਜਿ ਦੇਨਾ।	[1]ਜੋ (ਕੇਸ) ਉਤਰਾਵੇ।
ਸਾਕ ਤਜਹਿ[1] ਕਰ ਪਾਨ ਨ ਲੇਨਾ[2]।	[1]ਸਾਕ (ਉਸਦਾ) ਤਜ ਦੇਵੇ। [2]ਪਾਣੀ ਹੱਥੋਂ ਨਾ ਲਵੇ।
ਖਾਨ ਪਾਨ ਜੋ ਦੇਵੈ ਤਾਂਹਿ।	
ਪਾਪ ਭਾਗ ਸੋ ਭੀ ਕੁਛ ਪਾਹਿ ॥੩੯॥	
ਤੁਰਕ ਮੀਤ ਕਰੀਐ ਨ ਵਿਸਾਹੂ[1]।	[1]ਤੁਰਕ ਭਾਵੇਂ ਮਿੱਤ੍ਰ ਹੋਵੇ ਉਸ ਦਾ ਵਿਸਾਹ ਨਾ ਕਰੀਏ। (ਕਿਉਂਕਿ ਕੌਮੀ ਵੰਗਾਰ ਵੇਲੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਿਸੇ ਦਾ ਸੱਕਾ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ)।
ਪਢਹਿ ਪਾਰਸੀ[1] ਬੇਮੁਖ ਵਾਹੂ।	[1]ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ:- ਤੁਰਕ ਪਾਰਸੀ ਜੋ ਪੜ੍ਹੇ ਜੀਵਨ ਲੇਵੈ ਸਿੱਖ = ਜੋ ਤੁਰਕਾਂ ਦੀ ਫਾਰਸੀ ਪੜ੍ਹਕੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਉਸ ਰਾਹੇ ਟੋਰੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਇਲਮ ਅਦਬ ਤੇ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਪੜ੍ਹਕੇ ਉਹਨਾਂ ਵਰਗੇ ਖਯਾਲ ਤੇ ਰਹੁਰੀਤ (Culture) ਨਾ ਸਿਖੋ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਵਿਚ ਤਅੱਸਬ ਹੈ। ਫਾਰਸੀ ਬੋਲੀ ਤੋਂ ਏਥੇ ਮਨ੍ਹੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।
ਮਰਨ ਕਿ ਜਨਮ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੈ ਵਜਾਹੂ।	
ਬਖਸ਼ਾਵਹਿ ਤਨਖਾਹ ਸੁ ਰਾਹੂ[1] ॥੪੦॥	[1]ਵਿਆਹ ਆਦਿ ਵਿਚ ਹੋਈਆ ਭੁੱਲਾਂ ਦੀ) ਤਨਖਾਹ ਬਖਸ਼ਾਵੇ ਇਹ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਰਾਹ ਹੈ।
ਮੋਨੇ ਕਰ[1] ਅਹਾਰ ਨਹਿਂ ਖਾਨਾ[2]।	[1]ਮੋਨ੍ਹੇ ਦੇ ਹੱਥ ਦਾ। [2]ਭੋਜਨ ਨਾ ਖਾਣਾ, (ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਿ ਇਹ ਕੁੱਠਾ ਖਾਂਦੇ ਤੇ ਹੁੱਕਾ ਪੀਂਦੇ ਹਨ)।

ਸਿਲਾ ਨ ਪੂਜਹਿ ਪਾਨ ਨ ਪਾਨਾ[1]।

[1]ਨਾ ਪੱਥਰ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰੇ (ਨਾ ਠਾਕੁਰਾਂ) ਦਾ ਚਰਨਾਂਮ੍ਰਿਤ ਲਵੇ, ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹੋ ਹੈ। (ਅ) ਪਾਨ ਨਾਂ ਖਾਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਪਾਨਾਂ ਵਾਲੇ ਤਮਾਕੂ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।

ਬਰਨਾਸ਼੍ਰਮ ਕੀ ਰੀਤਿ ਬਿਰੋਧੀ।
ਮਮ ਸਿਖ ਕਰਹਿ ਨ ਰਾਖਹਿ ਸੋਧੀ[1] ॥੪੧॥

[1]ਵਰਨਾਸ਼੍ਰਮ ਅਰਥਾਤ ਜਾਤਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਜੋ ਹੈ ਵਿਰੋਧ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਇਹ ਮੇਰਾ ਸਿੱਖ ਨਾ ਧਾਰੇ, ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਤਕੜਾਈ ਰੱਖੇ। ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ, ਬਰਨਾਸ਼੍ਰਮ ਦੀ ਰੀਤੀ ਤੋਂ ਬਚੇ।

ਦੋਹਰਾ:

[1]ਬਹੁਤ ਕਰਮ ਸੰਸਾਰ ਕੋ, ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਮਾਂ ਦੇਵ।
ਨਹਿਂ ਮਾਨਹਿਂ ਸਿਖ, ਸੀਖ ਲੇ, ਰਖਿ ਭਰੋਸ ਗੁਰਦੇਵ ॥੪੨॥

[1]ਭਾਵ ਬਹੁਤੀ ਲੋਕਾਚਾਰ ਤੇ ਕੁਲ ਰੀਤਾਂ ਦੇ ਦੇਵਤਿਆਂ (ਦਾ ਪੂਜਨ) ਸਿੱਖ ਨਾ ਮੰਨੇ।

ਜੋ ਗੁਰ ਕੇ ਘਰ ਜਨਮਯੋ, ਬਡੇ ਕਹੈਂ ਜਿਹ ਬੇਦ[1]।
ਤਪਿ, ਜਪਿ, ਦਾਨੀ, ਭੂਪ, ਦਿਜ; ਇਨਕੌਂ ਦੇਯ ਨ ਖੇਦ ॥੪੩॥

[1]ਜੋ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਘਰ ਜਨਮੇਂ ਭਾਵ ਗੁਰ ਅੰਸ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੇਦ ਬੀ ਵਡਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਰੋਵੈਂ ਬੇਦੀ ਬੇਦ ਬਿਨ, ਰੋਵੈਂ ਪਾਪੀ ਲੋਗ[1]।

[1]ਵੇਦ ਦੇ ਗਿਆਤਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਰੋਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਪਾਪੀ ਲੋਕ ਬੀ ਰੋਂਦੇ ਹਨ।

ਵੇਮੁਖ ਗੁਰ ਫਿਟਕਾਰਿਆ, ਰੋਵੈ ਦੀਰਘ ਰੋਗ[1] ॥੪੪॥

[1]ਵਡੇ ਰੋਗ ਵਾਲੇ ਵਾਂਗ ਰੋਂਦੇ ਹਨ।

ਮੇਰੇ ਘਰ ਜੋ ਆਇਓ, ਗੁਰੂ ਸਬਦ ਕਰਿ ਹੇਤ[1]।
ਗੁਰ ਸਿੱਖਯਾ ਸੁਣ ਧਾਰੀਐ, ਰਹਿਣੀ ਰਹੈ ਸੁਚੇਤ ॥੪੫॥

[1]ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰੇ।

ਚੌਪਈ:

ਮੈਂ ਬਖਸੌਂਗਾ ਦਜੋਂ ਪਦ ਸੋਇ[1]।

[1]ਮੈਂ (ਗੁਨਾਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਬਖਸ਼ਾਂਗਾ। (ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ) ਉਹ ਪਦਵੀ ਦਿਆਂਗਾ (ਪਦਵੀ ਅੱਗੇ ਦੱਸਣ ਲਗੇ ਹਨ)।

[1]ਜਹਾਂ ਨ ਪਹੁੰਚ ਸਕਹਿ ਕਬਿ ਕੋਇ।

[1]ਜਿਥੇ ਸ਼ਿਵਜੀ, ਦੱਤਾਤ੍ਰੇਯ, ਰਾਮਾਨੁਜ ਬੀ ਨਹੀਂ (ਪਹੁੰਚ ਸਕੇ)।

ਸ਼ੰਕਰ, ਦੱਤ, ਰਾਮਾਨੁਜ ਨਾਂਹੀ[੧੨]।
ਗੋਰਖ ਮੁਹੰਮਦ ਪਹੁੰਚਿ ਨ ਤਾਂਹੀ ॥੪੬॥

ਜਥਾ ਧਰਨਿ ਪਰ ਬਰਖਾ ਬਰਸੈ।
ਖੇਤੀ ਖੂਬ ਉਗਹਿ ਫਲ ਸਰਸੈ[1]। [1]ਬਹੁਤੇ ਫਲ ਲਗਦੇ ਹਨ।
ਤਜੋਂ ਗੁਰ ਸਨਮੁਖ ਸਗਰੇ ਧਰਮ।
ਕਹੈਂ ਗੁਰੂ ਫਲ ਦੇਂ ਬਿਨ ਭਰਮ[1] ॥੪੭॥ [1]ਤਿਵੇਂ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹੋਕੇ ਕੀਤੇ ਸਾਰੇ ਧਰਮ ਬਿਨਾਂ ਭਰਮ ਦੇ (ਬਹੁਤੇ ਫਲਦੇ ਹਨ), (ਐਸਾ) ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਫੁਰਮਾਯਾ ਹੈ।

ਕਹਜੋ ਮੁਕਤਿ ਨਾਮਾ ਸੁਨਿ ਪਜਾਰੇ।
ਨ੍ਹਾਇ ਮੁਕਤਸਰ ਇਸਹਿ ਉਚਾਰੇ[†]।

[†]ਇਹ ਮੁਕਤਨਾਮੇਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੇ ਅਗਲੇ ਅੰਸੂ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ, ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਨਹੀਂ ਵਰਤੇ ਹੋਣੇ। ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਨੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਖੀਆਂ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀਆਂ, ਇਹ ਦੁਇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਹੋਏ ਹੋਣਗੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਖਿਦਰਾਣੇ ਦੀ ਢਾਬ ਦਾ ਜੁੱਧ ੧੭੬੨ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਤੇ ਉਥੇ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕਤੇ ਦਾ ਵਰ ਦੇਕੇ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦੇ ਟਿਕਾਣੇ ਦਾ ਨਾਉਂ 'ਮੁਕਤਸਰ' ਰੱਖਕੇ ਵਰ ਦਿਤਾ ਤੇ ਪੱਕਾ ਸਰੋਵਰ ਮਗਰੋਂ ਬਣਿਆ। ਮੁਕਤਸਰ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਤਾਂ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਮੁਕਤਸਰ ਨਾਮ ਬਖਸ਼ਿਆ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੋਵੇ। ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਇਉਂ ਹੈ:-ਮੁਕਤਨਾਮਾ ਪੜ੍ਹੇ ਜਨੁ ਤੀਰਥ ਮੁਕਤਸਰ ਨ੍ਹਾਇ। ਬੁਰੇ ਕਰਮ ਤੇ ਛੂਟ ਕਰ ਗੁਰ ਘਰ ਮਰ ਕਰ ਜਾਇ।

ਬੁਰੇ ਕਰਮ ਤੇ ਸੋ ਛੁਟਿ ਜਾਇ।
ਮਰਿ ਕਰਿ ਗੁਰ ਕੇ ਸਦਨ ਸਿਧਾਇ' ॥੪੮॥
ਗੁਰ ਕੇ ਬਾਕ ਰਹਿਤ ਇਹ ਕਹੀ।
'ਛੁਟਹਿ ਚੁਰਾਸੀ ਜਿਨ ਇਹ ਲਹੀ।
ਰਹਿਣੀ ਰਹੈ ਜਾਨੀਐ ਨੀਕੀ।
ਅਘ ਤੇ ਛੁਟਹਿ ਸ਼੍ਰੇਯ ਹੁਇ ਜੀ ਕੀ ॥੪੯॥
ਜੇ ਨਰ ਪਚੀ ਅਧਿਕ ਸੰਸਾਰੀ।
ਫਸੇ ਕਰਮ ਮਹਿਂ ਜਯੋਂ ਮਧ ਜਾਰੀ[1]। [1]ਕਰਮਾਂ ਵਿਚ ਇਉਂ ਫਸੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਜਾਲ ਵਿਚ (ਮੱਛ)।
ਤਿਨ ਤੇ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਮਾਨਹਿਂ ਨਹੀਂ।
ਧਰਹੁ ਸਦਾ ਸਤਿਗੁਰ ਜਿਮ ਕਹੀ' ॥੫੦॥
ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਹਿ ਗੁਰ ਰਹਿਤ ਬਿਬੇਕ।
ਆਦਿ ਲਹੌਰਾ ਸਿੰਘ ਅਨੇਕ।
ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਕੋ ਸਭਿ ਸਮੁਝਾਈ।
ਸੁਨਤਿ ਅਨੰਦ ਰਿਦੈ ਸਮੁਦਾਈ ॥੫੧॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰੁਤੇ 'ਮੁਕਤਨਾਮਾ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੫੦॥